

Türkiyə sənayesində parlayan AZƏRBAYCAN ULDUZLARI

Etiraf etmək lazımdır ki, ölkəmizin milyardlarla dollar sərmayə qoyduğu son iki layihə ilk günlərdən cəmiyyətin müəyyən hissəsi tərəfindən heç də birmənalı qarşılanmamışdı. Elə mən özüm də SOCAR-ın dəvəti ilə Türkiyəyə səfərə yollanana qədər bu layihələrə bir vətəndaş olaraq birmənalı yanaşmır və cəmiyyətdə dolaşan "Niyə yeni neftayırma zavodu öz ölkəmizdə tikilməsin? Niyə neft-kimyə kompleksi özümüzdə genişləndirilməsin?" sual-qınağına müəyyən qədər haqq qazandırardım. Hətta səfər yoldaşım-Neft Araşdırmaları Mərkəzinin rəhbəri, neft-qaz məsələləri üzrə ekspert İlham Şabanla bu haqda müzakirə açarkən, həmkarım bildirdi ki, cəmiyyətin verdiyi sual düzdür: "Çünki bu sualın cavabı birbaşa cəmiyyətin həyat və məişətinə təsirli bağlıdır". Məsələnin qınaq yaratmasına səbəb isə bir tərəfdən, iqtisadi faydalılıq baxımından Azərbaycan üçün son dərəcə səmərəli olan bu investisiya layihələri barədə cəmiyyətə lazımı səviyyədə açıqlamaların verilməməsi, digər tərəfdən isə bundan istifadə edən müxalifət nümayəndələrinin məsələyə öz maraq dairələri çərçivəsində don geyindirmələridir. Əslində, məhz bu boşluq səhifə informasiya ilə doldurmaq məramı ilə təşkil edilmiş Türkiyəyə səfərimizin ikinci hissəsində media nümayəndələri məhz "Petkim" neft - kimya kompleksi və Star neft emalı zavodu ilə tanış olmaq üçün İzmira yollanmışdı.

Neft emalı sənayesi dünyanın diqqətində

Etiraf edək ki, müasir dünyada neft emalı məhsullarının spektri o qədər genişdir ki, hazırda bu məhsullar olmadan bəşəriyyətin mövcudluğunu təsəvvür etmək belə çox çətindir. Bu gün neft emalından alınan məhsullar kimya sənayesində, metallurgiyada, tibbdə, kənd təsərrüfatında çox geniş istifadə edilir. Neft emalı məhsullarının miqyasını təsəvvür etmək üçün birca fakta diqqət yetirmək kifayətdir ki, hazırda dünyada hasil olunan neftin 10 faizə qədər kimya sənayesində istifadə edilir. Ümumiyyətlə, neft emalı sənayesi kifayət qədər gəlirli olduğu üçün ona maraq da həmişə

böyük olmuşdur. Doğrudur, neft məhsullarının satışı xam neftin satışı ilə müqayisədə bir neçə dəfə azdır. Buna baxmayaraq, Hollandiya, İtaliya və başqa inkişaf etmiş ölkələr neft məhsullarının nəhəng ixracatçıları sayılırlar da, bununla belə, dünya neft emalı sənayesinin liderləri sırasında "Ekson Mobil", "Royal Datch Shell", "British Petroleum" və s. kimi nəhəng şirkətlərin adları sıralanır.

Bu gün artıq Şanxay, Missisipi çayının deltası, Hyuston, Rotterdam, Sinqapur əlverişli iqtisadi-coğrafi mövqeləri sayəsində nəhəng neft emalı mərkəzlərinə çevrilmişlər. Sinqapurun bu gün neft emalı gücü 60 milyon tona çatmışdır. Ən nəhəng neft emalı müəssisəsi isə 60 milyon ton emal gücü olan ABŞ-ın Vircin adalarındakı zavoddur.

Son illərdə neft hasil edən ölkələrdə emal sənayesinin inkişafı geniş miqyas almağa başlamışdır. Hazırda Səudiyyə Ərəbistanında, Küveytdə, BƏƏ-də, Venesuelada və başqa neft ölkələrində neft emalı sənayesi sürətlə inkişaf edir. İkinci bir tərəfdən, 1980-ci illərin ortalarından neft emalı sənayesində yeni tendensiya özünü göstərməyə başladı – OPEK üzvü olan ölkələri inkişaf etmiş ölkələrin emal sənayesinə cəlb etməyə başladılar. Məsələn, Səudiyyə Ərəbistanının ABŞ-da emal gücü 30 milyon ton olan NEZ-i və 12 min YDM-i var. Bu qısa icmalından aydın görünür ki, neft emalı sənayesi getdikcə daha çox maraq doğurmağa başlayır.

SOCAR-ın Türkiyə debütü – "Petkim"

"Əsrin müqaviləsi"ndən sonra dünyanın əsas neft hasilatçıları arasında yer almağa başlayan Azərbaycan Respublikası Dövlət

Neft Şirkəti (SOCAR) öz maliyyə imkanlarını gücləndirdikdə, Azərbaycan kənarında neft emalı sənayesi sahələrinə diqqət göstərməyə başladı. Bu strateji xətt Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xammal kimi ixrac edilən neft gəlirlərindən səmərəli istifadə etmək, yeni istehsalat

Etiraf etmək lazımdır ki, bu düşündüyümüz qədər də sadə olmadı. Ekspert İlham Şaban məsələnin tarixçəsini açıqlayaraq deyir: "Tenderin qalibi sahibi milliyətçə erməni milyarder olan Rusiyanın "Troika dialog" investisiya şirkəti oldu. Ancaq Türkiyənin müvafiq tənzimləyici orqanları tenderin nəticələrini təsdiq etmədilər. Çünki hökumət istəyirdi ki, "Petkim"ə investisiyalar yatırılınsın, onun idarə edilməsi mükəmməlləşdirilsin və ölkənin kimya məhsullarına olan ehtiyacının idxaldan asılılığı azaldınsın. Rusiya şirkətinin məqsədi isə belə perspektivli şirkətləri alıb, bir az qaydaya salıb, yaxşı "PR" edərək, sonra daha yüksək qiymətə satmaqla az müddətdə gəlir əldə etmək idi. Bu səbəbdən də Türkiyə hökuməti 2 milyard 40 milyon ABŞ dolları təklifi ilə SOCAR-ı tenderin qalibi elan etdi. Bu, imkan verdi ki, SOCAR yarımadada sonra ilk dəfə öz fəaliyyətində Azərbaycanın hüddullarından kənarında geniş miqyasda istehsalat məşğul olsun".

SOCAR-ın ölkədən xaricdə belə bir debüt etməsinin bir əsas səbəbi də Türkiyənin neft-kimyə sektorunun çox böyük imkanlara malik olması və bu sektorun hər il 6-7 faiz böyüməsi idi. Petrokimya holdinqinin baş direktoru Anar Məmmədov Azərbaycan gəlmiş media nümayəndələri üçün keçirdiyi mətbuat konfransında ölkəmizin idarəçiliyində olan kompleksin miqyası haqqında məlumat verərək bildirdi ki, 15 zavod və 6 yarımadada 20 kvadratkilometrdir. Kompleks Star zavodu ilə birlikdə bütün Əlağa yarımadasını əhatə edir. Hazırda 2 min 500 nəfərin çalışdığı "Petkim" Türkiyənin neft-kimyə məhsulları istehsal edən yeganə inteqrasiya olunmuş müəssisəsidir və indinin özündə qardaş ölkənin neft-kimyə məhsullarına olan

ehtiyacının yalnız 20 faizini təmin edə bilər. Genişlənmə potensialı çox yüksək proqnozlaşdırılan bu sektorda tələbatın ödənilməsi məqsədilə böyük sərmayələr qoyuldu. 2008-ci ildən bəri SOCAR hər il "Petkim"ə təxminən 100 milyon dollar həcmində sərmayə yatırırmışdır ki, bununla da əlavə investisiyaların ümumi həcmi 1 milyard dollara çatmışdır.

Təbii ki, buradan belə bir sual yarana bilər: Bəs bu qədər vəsait hara yönəldilib? Əvvəla, 2010-cu ildə "Petkim" Limançılıq A.Ş. quruldu və səhmlərinin 70 faizi "Petkim"ə məxsus olan "Petkim" Konteyner Limanının idarəçiliyi SOCAR Türkiyəyə keçdikdən sonra obyekt 2019-cu ilin martından etibarən "SOCAR Terminal" kimi fəaliyyət göstərməyə başladı. İldə 1,5 milyon TEU potensialı ilə Egey bölgəsinin ən böyük konteyner terminalı olan "SOCAR Terminal" 400 milyon dollar investisiya ilə gerçəkləşdi. Böyük miqyaslı Təşviq Sənədi çərçivəsində dəstəklənən "SOCAR Terminal" hazırda SOCAR-ın inteqrasiya planlarının logistik əsasını təşkil edir.

Kompleks müasir elmi nailiyyətlərlə fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə 2015-ci ildə Petkim Elmi-Tədqiqat Mərkəzi quruldu. Bununla paralel olaraq, Türkiyənin bərpaulunan enerji potensialının mümkün qədər səmərəli istifadə olunması məqsədilə 2017-ci ildə 51 meqavat gücə malik "Petkim" Külək Enerji Stansiyası (KES) qurulub işə salındı. Türkiyədə karbon təsərrüfatından, istehsal gücü ildə 3,6 milyon tondan ibarət olan "Petkim" in ərazisi 20 kvadratkilometrdir. Kompleks Star zavodu ilə birlikdə bütün Əlağa yarımadasını əhatə edir. Hazırda 2 min 500 nəfərin çalışdığı "Petkim" Türkiyənin neft-kimyə məhsulları istehsal edən yeganə inteqrasiya olunmuş müəssisəsidir və indinin özündə qardaş ölkənin neft-kimyə məhsullarına olan

"Petkim" in ilk gəlirləri

Holdinqin baş direktoru bildirdi ki, "Petkim"də istehsal olunan 60 növ müxtəlif məhsul, kiçik və orta müəssisələr də daxil olmaqla, 6 min istehsalçı tərəfindən istifadə olunur. Məhsullarına yüksək tələbat olan bu şirkət 2018-ci ildə 872 milyon türk lirası (TL) həcmində mənfəətlə başa vurmuşdur. 2019-cu ilin ilk 6 ayında isə "Petkim" fəaliyyət göstərirdi bütün dövrlərin ən yüksək məhsuldarlığını nümayiş etdirmiş və 5,9 milyard TL həcmində gəlir, 439 milyon TL həcmində xalis mənfəət əldə etməklə, istehsal rekorduna imza atmışdır. Ötən 6 ayda "Petkim" in amortizasiya və vergidən əvvəlki mənfəəti (EBIT-DA) 2018-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 26 faiz artaraq 890 milyon TL-yə çatmışdır.

Kompleksin gəlirlə işləməsinin əsas səbəblərindən biri buradakı müəssisələrin istehsal texnologiyasının yenilənməsi və müasir standartlar səviyyəsində qurulmasıdır. Məhz bu baxımdan 2018-ci il rəqəmsallaşma və infrastruktur işləri baxımından "Petkim" üçün hələddi ki olub. Sənaye 4.0 parametrləri ilə istehsalda qabaqcıl analitik texnologiyaların və sənəi intellektin tətbiqinə başlanılıb. Bu istiqamətdə görülən işlər 2019-cu ildə öz bəhrəsini verib. "Petkim" in rəqəmsallaşma işləri ilə məşğul olan komandası bu vaxtdakı 40-dan çox layihə həyata keçirib. Bu layihələr kompüter təhsili, sənəi intellekt, görüntü tanıma, proseslərin robot avtomatlaşdırılması kimi texnologiyaların tətbiqi vasitəsilə reallaşdırılıb. Yeniliklərdən biri də Etliən fabrikədə tətbiq olunan Etliən Soba Optimallaşdırma Modelidir (EFOM). Əvvəllər heftədə bir dəfə 8 soba işlətmə ssenarisi həyata keçirilirdisə, bu layihə nəticəsində hər 15 dəqiqədən bir 54 milyard ssenarinin istehsalı mümkün olmuşdur ki, bunların da arasından "Petkim" üçün ən uyğun və ən məhsuldar ssenari seçilərək həyata keçirilib. Yeni layihələr maliyyə baxımından da səmərəlidir. "Petkim" bütün şirkətdə tətbiq olunması nəzərdə tutulan layihə ilə Türkiyə və Azərbaycanın ən rəqəmsal şirkəti olması istiqamətində addım-addım irəliləməkdədir.

Mətbuat konfransında "Petkim" in ixracat sahəsində də rekord nəticə əldə etməsi son ildə

qazandığı nailiyyətlərdən biri kimi xüsusi qeyd olundu. A.Məmmədov bildirdi ki, yeni bazarlara çıxış istiqamətində strategiya hazırlayan "Petkim" ötən il 78 ölkəyə məhsul sataraq bu sahədə də bütün dövrlərin rekordunu vurub. Bu uğur şirkətə Egey İxracatçıları Birliyi tərəfindən verilən "İlin ən çox ixracat həyata keçirən şirkəti" və "Kimya sektorunda ən çox ixracat həyata keçirən şirkət" mükafatlarını qazandı. Hindistan və İspaniya kimi mühüm neft-kimyə bazarlarının hədəfə alınması da bu uğura xüsusi təsir göstərib. Bu ölkələrdə müştəri nümayəndəliyi yaradılıb və Hindistanda 43, İspaniyada isə 22 yeni müştəri qazanıb.

"Petkim" Türkiyədə istehlak edilməyən və ya məhdud istehlak edildiyi üçün daxili bazara təqdim olunmayan benzol, C5 və parakim kimi məhsulların hamısını

və ya böyük bir hissəsini birbaşa ixrac edir. İstehsal potensialı və bazar payının yüksək olduğu aşağı sızılıq polietilen və ftal anhidrid kimi məhsulların da müntəzəm ixracı həyata keçirilir.

"Petkim" in yeni hədəfləri

Baş direktor A.Məmmədov qeyd etdi ki, "Petkim" neft-kimyə kompleksi olaraq iki təməl xammaldan istifadə edir – nafta və LPG. LPG qazı da butan, propan qazıdır. Bunlar, əsasən, xam neftdən alınan məhsullardır. Bu təməl xammaldan da bizim məhsullar – etilen, polimerlər, aromatiklər istehsal olunur. Bunların özü də xammal kimi müxtəlif sənaye istehsal sahələrinə ixrac edilir. "Petkim" in üç təməl istehsal zənciri var – aromatiklər, etilen və xlor zənciri. Bunlardan bizim kompleks üçün ən vacib olan etilen zənciridir. Kompleksin etilen istehsalı sahələrinə ixrac edilir. "Petkim" in üç təməl istehsal zənciri var – aromatiklər, etilen və xlor zənciri. Bunlardan bizim kompleks üçün ən vacib olan etilen zənciridir. Kompleksin etilen istehsalı sahələrinə ixrac edilir.

Bizim komandamız Petkimə 2016-cı ildə gəldi. 2017-ci ildən biz burada optimallaşdırma proqramına başladığımız adını da "Petkim benim" qoyduq. Bu deyim iki mənəsi var – "Petkim" mənəm və "Petkim" mənimdər. Biz işçilərimizdə məhz bu sahiblik hissini yaratmağa çalışdıq. Qeyd edim ki, çox uğurlu bir proqram oldu. Ümumiyyətlə, bu proqram çox vacib məsələni ehtiva edir. Biz düşündük ki, bizim kompleksdə 2500 insan çalışır. Onların 2 mini zavodda çalışan fəhlələrdir. Biz onların qollarından və gücündən istifadə edirik. Amma, bununla yanaşı, "Petkim" də 2 min beyin var. Biz ele bir platforma yaratdıq ki, onların hər biri öz təklifini bizə çatdırıb bilsin. Nəticə inanılmaz

oldu. Az vaxtda işçilərimizdən 4 min təklif aldıq. O təkliflərdən daha optimal bilinən 470 təklif araşdırdıq. Onlardan 247-si artıq reallaşmışdır. Bu günə qədər, yeni 2017-ci ildən 2019-cu ilə qədər bu proqram bize 120 milyon dollar dəyər yaratmışdır. Bu layihələrin 90 faizi istehsal prosesində təkrar olunandır. Önemli olan odur ki, biz 5 milyon dollar xərcləyib, 120 milyon dollar qazandıq. Bu layihələrin əksəriyyəti heç bir sərmayə qoyulmadan həyata keçirilir. Düşünürəm ki, biz Türkiyədə ilk belə bir nümunə yaratmışıq və gələcəkdə bunu daha geniş tətbiq etməyə çalışacağıq.

A.Məmmədov bildirdi ki, bu layihələri həyata keçirməkdə məqsəd "Petkim" i və Əlağa yarımadasının Türkiyənin və Azərbaycanın ən digital şirkətinə çevirməkdir.

Jurnalistlərin suallarına açıqlamasında baş direktor "Mercuri" layihəsi barədə də açıqlama verərək bildirdi ki, bu, sadəcə "Petkim" in deyil, SOCAR Türkiyənin layihəsidir. SOCAR Türkiyə onu "British Petroleum" – la birgə həyata keçirəcək. Bu, çox böyük bir layihədir və təbii, "Petkim" in də bu layihədə öz payı olacaq. Çünki onun əsas xammal tədarükçüsü "Petkim" və Star zavodu olacaq. Amma konkret bir

rəqəm demək hələ tezdir.

"Petkim"ə qoyulan sərmayə sadəcə bir "Petkim" üçün deyil, -deyər A.Məmmədov sözünə davam etdi. Azərbaycan dövlətinin Türkiyədəki bu neft-kimyə kompleksinə sərmayə qoyuluşu qərarı bir strateji məqsəd naminə qəbul edilmişdir. Bu gün hamin strategiyasının nəticələrini biz Əlağa yarımadasında görürük. "Petkim" olmasa Star da, "Petkim" də, "aromatik fabrika" da olmayacaqdı. Olsaydı da, onların maliyyə dəyəri indikindən 30 faiz baha olacaqdı. "Petkim" in rəqəbat apardığı şirkətlər qarşısında çox böyük üstünlüyü var. Bu gün SOCAR-ın layihələrinin hamısı "Petkim" in sahib olduğu yarımadada həyata keçirilir. "Petkim" in əraziləri, infrastrukturunu – boru xəttləri, limanı var. Bunlar bizim daha geniş fəaliyyət göstərməyimizə imkan verir. Bütün bunlara rəğmən Azərbaycanın "Petkim" neft-kimyə kompleksinə investisiya yatırımları mən çox uğurlu və ölkəmizə böyük maliyyə faydaları gətirəcək layihə kimi dəyərləndirirəm.

Azərbaycanın qardaş Türkiyənin sənayesinə yatırdığı investisiyalar sayəsində az bir vaxtda qazandığı uğurlar onu daha böyük inamla yeni layihələri həyata keçirməyə ruhlandırır. Bu layihələrdən biri ötan it açılışı olan və bu gün uğurla fəaliyyət göstərən Star neft emalı zavodudur ki, onun sənaye dövrüyəsinə qoşulması ilə Türkiyə və Azərbaycan iqtisadiyyatına verdiyi və bundan sonra verəcəyi töhfələr haqqında növbəti məqaləmizdə bəhs edəcəyik.

(ardı var)

İlqar RÜSTƏMOV,
"Xalq qəzeti"

Bakı – İstanbul – İzmir – Bakı